

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ДТЕУ

(пост. Д. № 28 від «28» 09 2023р.)

Реєстр

Анатолій МАЗАРАКІ

ФІЛОСОФСЬКИЙ СВІТОГЛЯД ХХІ
СТОЛІТТЯ /

PHILOSOPHICAL WORLDVIEW OF THE
XXI CENTURY

ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори:

А.Ю. Морозов, доктор філософських наук, проф.,

Ю.І. Кулагін, канд. філософських наук, проф.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
філософії, соціології та політології 13.06.2023 р., протокол № 33

Рецензенти: Кравченко А.А., д. філос.н., проф.,

Блакита Г.В., д.екон. н., проф.,

Рогожа М.М., д. філос. н., проф., професор кафедри
етики, естетики та культурології КНУ ім. Т.Г. Шевченка

**ФІЛОСОФСЬКИЙ СВІТОГЛЯД ХХІ СТОЛІТТЯ/
PHILOSOPHICAL WORLDVIEW OF THE XXI
CENTURY**

**ПРОГРАМА/
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Філософський світогляд ХХІ століття» призначена для здобувачів третього ступеня вищої освіти «доктор філософії» галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-наукової програми підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «доктор філософії» ДТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.
6. Лист погодження програми дисципліни.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни: надати сучасні системні філософсько-наукові знання з основних проблем розвитку людини, суспільства та цивілізації у ХХІ столітті, сприяти формуванню загальнотеоретичних та методологічних засад наукового мислення та наукового пізнання, їх практичному використанню у майбутній професійній діяльності науковця освітньо-наукового рівня «доктор філософії».

Завдання навчальної дисципліни полягають в:

- комплексному та системному філософсько-методологічному аналізі сучасних тенденцій розвитку глобального світу;
- розкриті змісту основних проблем сучасного філософського знання;
- осмислені та засвоєні фундаментальних категорій сучасної філософської науки;
- формуванні цілісного філософського світогляду науковця ХХІ століття.

Предметом навчальної дисципліни є світоглядний вимір основних проблем сучасного світу та загальних тенденцій світового розвитку, що проявляють себе через трансформації, модернізації та взаємодію основних суб'єктів історичного розвитку, якими виступають індивіди, суспільство та людська цивілізація в цілому.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- сутності та змісту історико-філософського процесу;
- концепції глобалізації в їхньому загально-світоглядному вимірі;
- провідних тенденцій культури і науки у ХХІ столітті;
- основних моральних цінностей та орієнтирів гуманістично орієнтованого суспільства.

Вміння:

- розуміти особливості багатопольярного світу та перспективи його подальшого розвитку;
- вміти аналізувати сучасні проблеми глобалізації;
- вміти користуватися набутими знаннями у своїй професійній діяльності;
- вміти вести наукові і публічні дискусії із загальних світоглядних проблем

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Філософський світогляд ХХІ століття» як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння аспірантами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою:

Економіка (ОС доктор філософії)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу <i>нових наукових ідей на основі логічних аргументів.</i>	1-10
ЗК04	Здатність генерувати нові ідеї (креативність), <i>швидко адаптуватись до зміни умов та ефективно діяти в нових ситуаціях, до безперервного саморозвитку і самовдосконалення.</i>	1-10
ЗК05	Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного	1-10

	наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.	
<i>Спеціальні (фахові) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК08	<i>Здатність узгоджувати цілі окремого економічного суб'єкта із цілями розвитку галузі, економіки та цілями забезпечення сталого розвитку, в тому числі у глобальному вимірі; оцінювати вплив їх економічних рішень на стратегії поведінки інших економічних суб'єктів та зміну економічної системи в цілому.</i>	9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
РН02	Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації	8, 9
РН03	Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках	8, 9
РН09	Формулювати і перевіряти гіпотези: використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.	9

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Філософський світогляд ХХІ століття: теоретичний концепт

Глобальні виклики ХХІ століття як світоглядні імперативи «ціннісної свідомості». Технологічні та антропологічні компоненти в структурі світогляду. Релятивізм як універсальний принцип світосприйняття та світорозуміння. Глобальні домінанти ноосферного світогляду ХХІ століття. Антропологізм у вимірах сучасного світогляду. Криза сучасних метанаративів природоцентризму, соціоцентризму, теоцентризму, логоцентризму, телеоцентризму в філософському світогляді ХХІ ст. Філософські засади і соціальне підґрунтя світоглядно-гуманістичного конструктивізму.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 2, 3, 8, 9, 12.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 2. Соціогуманітарний дискурс основних концепцій глобалізації

«Філософія нестабільності» та концепція «керованого хаосу» в системній методології аналізу основних глобалізаційних викликів у ХХІ столітті. Глобалізація крізь призму протистояння, духовно-культурних кодів «Захід-Схід». Технотронні та соціально-економічні парадигмальні альтернативи глобального розвитку. Ресурси, інтелект, технології як фактори глобалізації. Релятивізм та глокалізація сучасних глобальних процесів. Глобалізація, інтернаціоналізація і конвергенція: редукція визначень та діалектика розуміння. Глобалізм, альтерглобалізм та антиглобалізм в світоглядних структурах сучасного суспільства. Тенденції транснаціоналізму та транслокальності: релевантність концептуального змісту практиці глобального розвитку. Глобальне суспільство «громадян світу».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 4, 18, 25, 31.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 3. Сучасна глобальна наука як постнекласичний тип наукової раціональності

Філософське обґрунтування трансдисциплінарної парадигми в науці XXI століття. Постнекласична наука як релятивна міждисциплінарна система досліджень складних само організованих людиновимірних систем. Філософський континуум сучасної наукової картини світу. «Зовнішня» та «внутрішня» соціальність науки. Філософські моделі та образи сучасної науки. Аподидактичні та трансцендентальні виміри сучасної науки. Сциентизм та антисциентизм як основні детермінанти наукової верифікації та фальсифікації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 10, 11, 30.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 4. Методологія та метатеорія сучасної науки: когнітивний аналіз

Філософські та наукові методи як форми саморозвитку змісту об'єкта пізнання. Наука як форма знань та епістемологічний дискурс. Когнітивні наслідки міждисциплінарної революції в науці. Пізнавальний статус наукових моделей розвитку знання. Конвенціональний характер сучасного наукового дискурсу. Експлікація понять і теорій науки. Класичні, некласичні та постнекласичні методології наукового пізнання. Становлення нелінійної синергетичної методології як нового мислення сучасної постнекласичної науки. Трансдисциплінарні методології та нелінійне моделювання у розв'язанні сучасних науково-технологічних проблем. Фаллібілізм та пробабілізм: сучасні методи науки постмодерну. Загальнонаукові категорії й традиційні галузі знань.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 2, 3, 13, 14.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 5. Філософія інновацій в теорії і практиці постіндустріального суспільства

Інноватика як парадигма сучасної науки та практики. Постекласичні концепції інновації: філософські виміри та евристичний аналіз. Інновація – форма виразу суб'єктної раціональності якісно новим способом. Соціальна та когнітивна інституціоналізація інновацій. М'яке державне регулювання і кінець доктрини неоліберального ринку в інноваційних процесах. Теорія

інновації і світогляд науковця. Інноваційні структури та «мозкові» і експертно-наукові центри. Світовий досвід у розбудові національних та транснаціональних інноваційних систем. Творці інновацій: носії оригінальних способів мислення. Творчо-інноваційне мислення дослідника. Наукове дослідження та впровадження його результатів як інноваційні процеси. Особливості прояву сучасних інноваційних практик в українському суспільстві.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 8-10, 22, 30, 32.

Інтернет-ресурси: 1-3

Тема 6. Соціально-філософські рефлексії сучасної економіки

Критика «економічного матеріалізму» та поліфундаментальність сучасного постіндустріального суспільства. Концепції нестабільного «кризового» нерівноважного світу та онтологічної невизначеності та різновекторності глобального суспільно-економічного розвитку. «Світо-системний» устрій сучасної економіки та основні принципи її розвитку. Філософські імперативи сучасних економічних антикризових стратегій. Соціально-економічні онтології постмодерну. Супервентні тенденції, взаємозв'язки та взаємодії між суб'єктами в глобальній економіці. Гуманітарний капітал та людський потенціал в парадигмах сучасних економічних трансформацій. Економічне мислення та стандарти науковості в економічних теоріях. Відкрита економіка і філософія глобального фінансового ринку. Економіка знань. Екологічний і екоекономіка. Безперервна освіта і компетенції в цифровій економіці. Діалектика онлайнної та офлайнної освіти. Філософія конкурентного суспільства та сталого стійкого розвитку. Індивідуальне та колективне IQ як фактор успішності бізнесу і підприємницької діяльності. Зміна парадигми моделей конкуренції.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2-5.

Додатковий: 9, 12, 18, 21, 31.

Інтернет-ресурси: 1-4.

Тема 7. Інформаційний виклик постіндустріальній цивілізації

Інформаційне суспільство як продукт раціональності нового типу. Світова інформаційна спільнота на шляху до суспільства знань. Переваги та

ризиків раціональності технотронної ери. Трансгуманізм та постгуманізм. Трансгуманістичні інтенції науково-інформаційної революції. Свобода і відповідальність людини в епоху цифрових технологій. «Штучний мозок» та «штучний інтелект» як науково-технологічні доміанти та альтернативи природній еволюції людства. Комп'ютерне мислення та комп'ютерна свідомість. Перспективи людського безсмертя (іморталізму). Інформаційна грамотність та інформаційна культура. Інформація та інформаційні технології у стратегіях гуманітарного розвитку. Інформація і цифрова могутність країни.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 14, 18, 21.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 8. Антропологічні імперативи філософського світогляду XXI століття

Дуалізм екзистенціалізму та персоноцентризму у постнекласичній онтології людини. «Розщеплена людина» та форми прояву «відірваної» чуттєвості. Поліфункціональність людської поведінки в стратегії інваріантності. «Злоякісна агресія» як теоретичний дискурс та повсякденна практика: філософський вимір. Власна індивідуальність і спільне соціальне. Особистість, її соціальна свобода та роль надіндивідуального «Я в сучасному суспільстві». Історична пам'ять і національна ідентичність. Соціальні конфлікти у сьогоденні постіндустріального суспільства. Уособлення, асиміляція та інтеграція як способи буття сучасної людини.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 1-3, 20, 29.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 9. Глобальні ідеології: контамінація, дивергенція та конвергенція

Філософські універсалії в глобальних трансформаціях сучасних ідеологій. Ідеологічні смисли та ідеологічні практики в структурі цінностей сучасної людини. Ідеології сучасного та майбутнього: синергетичний аналіз. Неоліберальні, неоконсервативні та постсоціалістичні модернізації сучасних ідеологій. Ідеології релігійного фундаменталізму, їх зв'язок з радикалізмом, екстремізмом та тероризмом. Регулятивно-управлінські виміри ідеології як

засобу соціальних комунікацій. Ідеосфера сучасного інформаційного суспільства. Економічні деривації ідеологічних конструкцій: діалектика взаємозв'язку. Традиційні й нетрадиційні ідеології та українська національна ідея.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 8, 9, 22, 30.

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 10. Масовізація та аберації глобалізованої свідомості та культури

Глобальна свідомість як феномен культури постмодерну. Релятивізм та інволюція глобальної свідомості. Інтерсуб'єктивність в трансформаціях соціально-культурних структур сучасної цивілізації. Людська особистість у полікультурному просторі. Екстеріоризація та інтеріоризація культурної поведінки суб'єкта в глобальному світі. Парадокси відтворення смисложиттєвих культурних цінностей в свідомості сучасної людини. Аберації в сучасних формах масової та елітарної культури. Етнокультурна мозаїка та субкультуралізація мовних, релігійних та етнічних спільнот. Самобутність та міжкультурні трансформації в сучасному суспільстві. Глобалізація і між культурний діалог.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 2, 3, 19, 30.

Інтернет-ресурси: 1-5.

5. Список рекомендованих джерел

ОСНОВНИЙ*

1. Болховітінова О. Ю., Волощенко Л. Ю., Кваснюк Б. Є. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України. Навч. посібник / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2019. – 556 с.
2. Буряк П. Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навч. посіб. – К.: Хай-Тек Прес, 2017. – 336 с.
3. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства [Текст] / Деніел Белл // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія; [упоряд. В. Лях] - К: Либідь, 1996. - С.194-250.
4. Глобальні модерності. Хрестоматія. – К.: Ніка – Центр, 2018. - 420 с.
5. Ільїн В., Кулагін Ю. Філософія: підручник: в 2 ч. – Ч. 1. Київ, Альтерпрес, 2002. – 464 с.

ДОДАТКОВИЙ

6. Арендт Х. Джерело тоталітаризму. Переклад з англійської — Володимир Верлока, Дмитро Горчаков; 2-е видання. К., 2005. – 464 с.
7. Арендт, Х. Банальність зла. Суд над Айхманом в Єрусалимі. Пер. з англ. А. Котенка. Київ, Дух і Літера, 2013. – 367 с.
8. Вернадский В.И. Наукова думка як планетарне явище / Вибрані праці академіка В. І. Вернадського. Т. 1 : Володимир Іванович Вернадський і Україна. Кн. 2 : Вибрані праці / НАН України, Коміс. з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т історії України ; [уклад.: О. С. Онищенко, В. М. Даниленко, Л. А. Дубровіна та ін. ; редкол.: А. Г. Загородній та ін.]. — К. , 2011. - 584 с.
9. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму./ Макс Вебер. - К.: Директ-Медиа, 2011. -178 с.
10. Габермас Ю. Єдність розуму в розмаїтті його голосів // Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія: Підручник. — К.: Лібра, 1999. — С. 255-286.
11. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз [Текст] / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. - К.: Знання України, 2002. - 580 с.
12. Кун Т. Структура наукових революцій. — К. : Port-Royal, 2010. — 228 с.
13. Кастельс М. Інформаційна епоха. К., 2017. – 320 с.
14. Лебон Г. Психологія народів та мас / Гюстав Лебон; [пер. с франц.], - К, 2011. – 240с.
15. Маркузе Г. Одновимірна людина. К., Слово, 1999. – 230 с.
16. Маклюен Г.М. Вибрані твори. К., 2007. – 464 с.
17. Ортега-і-Гасет, Х. Бунт мас // Ортега-і-Гасет Хосе. Вибрані твори. - К. : Основи, 1994. — С. 15-139.
18. Попович М. Філософія свободи. Харків, Фоліо, 2019. – 524 с.
19. Тейлор Ч. Секулярна доба. Частина друга. Переклад з англ. О. Панича. К., Дух і Літера, 2019. – 616 с.
20. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Перекладач: Наталка Бордукова. — Харків : Акта, 2007. — 688 с.
21. Філософія сьогодні. Розмови з У. Беком, Г.-Г. Гадамером, Ю. Габермасом, Г. Йонасом, О. Гьофе, В. Гьосле, Р. Рорті та ін. За ред. У. Бьома // Пер. з нім. А. Богачова. — К.: Альтерпрес, 2003. — 168 с.
22. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу/ В. Франкл: пер. з англ. та нім. ; – К., 2012. – 270 с
23. Фромм Е. Втеча від свободи. – К., Дух і Літера. - 288 с.
24. Фукуяма Ф. / Френсіс Фукуяма //Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія; [упоряд. В. Лях]. -К: Либідь, 1996. - С.194-250.
25. Хайдеггер М. Європейський нігілізм. К., Дух і Літера, 2015. – 200 с.
26. Шльогель К. Український виклик. Відкриття європейської країни. К., Дух і Літера, 2019. – 388 с.

27. Baudrillard, J. *The Consumer Society: Myths and Structures*. Chicago, Sage Publications Ltd., (1998). 224 p.
28. Bloom, A. *The Closing of the American Mind: how higher education has failed democracy and impoverished the souls of today's students*. Chicago, Simon & Schuster, 1987, - 404 p.
29. Popper K. *The logic of scientific discovery*. New York. – Routledge classic, 2002. – 545 p.
30. Schwab, Klaus, Malleret, Thierry. *COVID-19: The Great Reset*, with. Forum Publishing (2020).
31. Schwab, K. *Stakeholder Capitalism: A Global Economy that Works for Progress, People and Planet*. Hoboken, NJ: Wiley (2022).
32. Huntington S. *The clash of civilization*. New York, 1998. – 450 p.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

- 1 <http://www.philsci.univ.kiev.ua> (бібліотека факультету філософії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка)
- 2 https://sites.google.com/site/practicsophy/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F-practical_philosophy/%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-editor (Центр практичної філософії. Сайт журналу «Практична філософія»).
- 3 <http://litopys.org.ua/russel/rus04.htm> (сайт, присвячений античній філософії).
- 4 <http://www.nbuv.gov.ua/> (бібліотека ім. В. Вернадського)
- 5 <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3> (бібліотека ім. М. Максимовича)

*курсив – визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці ДТЕУ